

DAVID MOSKA

Skrnavitelj zabranjenih biblioteka

Prevod s italijanskog jezika
Gordana Subotić

Beograd
2012
DERETA

Dadi

*Pre nego što potrčiš da potražiš odgovore,
dobro promisli o svojim pitanjima.*

Rajner Marija Rilke

Reči su dela.

Ludvig Vitgenštajn

Ti, bože, znaš moje ime.

Narodna pesma

1.

Prošlo je dva dana od otvaranja Lazarijeve enoteke kad je ušao prvi gost i odlučnim glasom naručio bocu falerna, vina koje se ne proizvodi duže od hiljadu petsto godina, koliko je njemu bilo poznato.

Nije se trudio da reklamira novu enoteku i dve večeri ranije, na svečano otvaranje pozvao je samo nekoliko ljudi: službenicu iz opštine koja mu je pomogla u administrativnim zavrzlamama, dva lokalna snabdevača, zidara i električara koji su obavili radove, svoju živopisnu gazdaricu, jednu od onih žena koja samo jednom rečju ume da ti podigne moral, poštara iz kraja i knjigovođu. Knjigovođa nije došao, ali je poslao svoju sekretaricu koja je donela petnaest belih ruža.

Gost se kruto nagnuo nad dekanter koji je služio kao vaza, da pomiriše cveće. Na sebi je imao odelo sašiveno po meri i kaput vojničkog kroja, prebačen preko ramena. Kretao se s neodređenom promišljenom sporošću čoveka koji se useljava u novu kancelariju i namerava da premesti nameštaj i sve u njoj da promeni.

– Možda ste mislili na falerno masiko – reče mu Lazari, trljajući obraz. Nije mogao da veruje da je ovaj čovek zaista tražio *falernum*, najomiljenije crno vino drevnih Rimljana.

– Uobičajeno.

– Šta je uobičajeno?

– Reč je o tipičnom ponašanju. Uvek se nadamo da nismo dobro razumeli, da je došlo do nesporazuma, greške, da bolnički karton sa

smrtonosnom dijagnozom nije naš, da ime koje su prozvali pripada nekom drugom. Ali nije tako, nikad nije tako.

Lazari stavi ruku iza ušne školjke. – A, je li?

– Zna li šta je čovekova slaba tačka? – upita neznanac. Potom, ne ostavljajući mu vremena da odgovori, reče: – Predvidivost.

– Ne razumem.

– Odlično ste razumeli šta sam naručio.

Napolju prođe jedan bicikl. Nedaleko odatle more je zapljuskivalo mol, a drvo doka crnelo je pod talasima; iza luke u kanalu, na pesku koji se stvrdnuo od kiše, grupa surfera istovarivala je daske i opremu s dva terenska vozila.

– Vino koje tražite više se ne proizvodi.

– U pravu ste, profesore.

– Nisam profesor.

– Ponovo ste u pravu, *asistente* – potvrdi čovek i sede na visoku stolicu. Onda skinu težak kaput, brižljivo ga savi i položi preko kolena.

– Nikad niste uspeali da stignete dalje od te uloge, zar ne?

Lazari uze jednu od boca izloženih na šanku.

– Mogu li da vam ponudim jedan aljaniko? Potiče s manje-više istog područja kao i masiko koji sam vam pomenuo.

Čovek nataknu naočare s ramom od kornjačevine i izvadi iz džepa kaputa malu kožnu beležnicu. U jednom uglu, zlatnim nitima bili su izvezeni inicijali C. V. R.

– U osamnaestoj godini upisali ste se na Fakultet za književnost i filozofiju u Đenovi i za manje od tri godine dali ste sve ispite – stade da čita. – Posle diplomskog, dobili ste stipendiju za doktorske studije iz istorije na Univerzitetu u Milanu. Završili ste ih za tri godine odbranivši tezu pod naslovom *Ime Rima*. Čuveni profesor Kazini ponudio vam je mesto asistenta na katedri za rimsku istoriju i preko neke fondacije obezbedio vam još jednu stipendiju. Naime, u međuvremenu ste, polazeći od podataka sakupljenih tokom rada na tezi, počeli da

pišete i knjigu o osnivanju Rima. Malobrojni koji su bili u prilici da vide sirov materijal, oduševljeno su govorili o tome. Posećivali su vas profesori s drugih fakulteta. Stručni časopisi pisali su o vama. Vladala je klima iščekivanja. – Zastao je, pokazujući kako će preskočiti detalje i podatke od sporednog značaja. – Šesnaest godina kasnije, preko noći prekidate rad na knjizi i donosite zaprepašujuću odluku da se povučete s Univerziteta i...

Čovek skide naočare, zatvori beležnicu i raširi ruke. – ... I otvarate, šta?

– Enoteku – dovrši Lazari.

– Enoteku – ponovi neznanac prezrivo naglasivši tu reč.

– Mislim da ću i ja popiti čašu aljanika – reče Lazari i nasu dva-tri prsta u čašu s nogicom. Onda se predomisli i napuni je do vrha. – Mogu li da čujem vaše ime?

– Prijatelji me zovu Pukovnik.

– A neprijatelji?

– Nemam ih.

– Došli ste u ime Univerziteta? Predstavnik ste Privredne komore? Hoćete da vratim novac koji sam dobio na ime stipendija? Više ga nemam, uložio sam ga u proučavanje i istraživanje...

– I to je uobičajeno – prekinu da Pukovnik.

– A, je li?

– Nikad nismo u stanju da pogodimo zašto nas traže. Uvek zamišljamo neki razlog drugačiji od onog pravog. Stigne ti neki poziv od suda, a ti pomisliš da je to zato što nisi platio porez.

Lazari spusti bocu koja muklo odjeknu pri dodiru s mermernom pločom na šanku. – Da, nikad ne pomislimo da je reč o vinu aromatizovanom medom, koje je bilo popularno pre dve hiljade godina. Zaista smo nemaštoviti...

– Nisam ovde zbog vina.

Lazari više nije znao kakvom grimasom da odreaguje na te besmislice. Više se nije ni trudio da prikrije sarkazam. – A, tako? Umalo da me zavarate.

- Došao sam zbog jednog sna.
- Koji ste usnili.
- Ne, zbog onog koji ste vi usnili.
- A je li?
- Da, zbog sna po imenu Rim.

Lazari je nekoliko sekundi ćutao. – Davno je to bilo – reče naposljetku i odgurnu čašu daleko od sebe.

– Tačnije, pre dve hiljade sedamsto šezdeset četiri godine. Prema legendi, Rim je osnovan upravo dvadeset prvog aprila 753. pre nove ere. Dugo su proučavaoci zanemarivali narodna predanja, ali posljednja otkrića arheologa dovela su u pitanje sve zaključke. Tajne o osnivanju najčuvanijeg grada svih vremena bile su opsesija hiljada ljudi pre vas. – Pukovnik načas začuta, proučavajući Lazarijev izraz lica. Napokon nastavi još zavodljivijim tonom: – Zato što vi ne verujete, zar ne, da je to samo legenda... Vi mislite da je neko uistinu osnovao Rim određenog dana sredinom osmog veka pre nove ere, jelda?

Lazari odvrati pogled. Iza izloga jedan starac s papirnom kapom na glavi, u belom izgužvanom radnom kombinezonu, isprskanom raznobojnim kapima, farbao je niz dasaka. Ujednačenim ritmom prelazio je četkom po njima, a ti pokreti ulivali su sigurnost, svedočili o nečem pouzdanom kao što je smena godišnjih doba. – Da, mislim – priznao je Lazari uz uzdah.

- I oni koje ja predstavljam to misle.

Lazarijev glas odsutno odjeknu. – A ko su oni?

– Vaše pitanje beskorisno je za naš razgovor. Dovoljno je da znate da ljudi koje zastupam mogu da se pohvale naročitom prednošću: uvek ostvaruju svoje snove. A vi ste prava osoba za ostvarenje našeg cilja.

Lazari prasnu u smeh, grlen, zlorad i uznemirujuć. – Pažljivo slušajte ovo što ću vam reći... – otpoče, ali naglo zastade, zato što nije bilo reči kojima se mogao suprotstaviti tom bulažnjenju. – Dođavola! Dosta sam vas slušao. Molim vas da izađete. Nemamo ništa da kažemo jedan drugom.

Ne čekajući odgovor ušao je u kupatilo i do kraja otvorio slavinu, kako bi šum vode nadjačao svaki zvuk. Nije želeo da čuje ni škljocanje vrata koja se otvaraju i zatvaraju. Žustrim pokretima isprskao je lice. Kako je taj čovek saznao sve detalje iz njegovog života? Naravno, nije tu bilo nikakve tajne i ko god da se malo potrudio, mogao je da dođe do tih jednostavnih podataka. Ali zašto? Osim toga, poremetila ga je pomisao na to da su lični podaci iz njegovog života zapisani u onoj beležnici. Biće da je i taj čovek poremećen.

Kad je izašao, zatekao ga je kako sedi na istom mestu. – Dakle, nismo se razumeli.

– Razumećemo se, ne brinite.

– Ja ne znam ko ste vi zapravo...

– Prvobitno ime Rima nije Rim, kao što dobro znate – prekide ga Pukovnik. – Svi znaju za najčuveniji grad svih vremena, ali niko ne zna njegovo pravo ime. Dan koji smatramo prvim u istoriji Večnog grada predstavlja jednu od najvećih misterija. Ljudi za koje radim žele da razotkriju tu misteriju i da se dokopaju određenog predmeta koji je upotrebljen tokom obreda osnivanja Rima.

– Ako ti ljudi žele da sačuvaju neokaljan primat kojim se hvale, onaj koji se odnosi na ostvarenje svih snova, kažite im da nađu neki drugi san. Ovaj je neostvariv.

Pukovnik pokaza naočarima prozor uokviren policama od brezovog drveta. Lazari pogleda za njegovom rukom i primeti da je na nekoliko boca već napadao tanak sloj prašine. – Saznali smo za trag koji nas može odvesti do tog sudbonosnog dana. Treba nam neko ko će ga pratiti za nas, stručan vodič, najbolji na tržištu.

Lazari uze krpu i stade nervozno da briše šank. – Da skratimo. Kažete mi da imate neki trag?

– Zanima vas o čemu je reč? Reći ću vam.

– Ne, reći ću ja vama – odvrati Lazari, kojem je već dodijao taj razgovor. – Pojavio se neko rekavši vam da ćete, ako budete kopali na određenom mestu, naći određen predmet, neosporiv dokaz za kojim tragate. Stotinama godina ponavlja se isto. Samo vi kopajte, ništa nećete naći. A sad, biće mi drago da vas častim pićem.

– Ne zanima vas ni šta ćemo vam ponuditi za taj zadatak?

– Upravo sam vas odbio.

– Da, ali mi nećemo povući svoju ponudu – istaknu Pukovnik i skloni beležnicu. – Mogli smo da vam ponudimo pozamašnu sumu novca, katedru za rimsku istoriju na nekom od najuglednijih evropskih univerziteta, položaj direktora u nekoj moćnoj izdavačkoj kući, pa čak i televizijsku emisiju naučnog sadržaja. Ali ne biste prihvatili.

Lazari prestade da briše. – Je li?

– Da – samouvereno reče Pukovnik, kao da je Lazari pacijent pomalo sklon laičkom postavljanju dijagnoze, a on lekar specijalista. – Zato vam nudimo da ostvarite svoju najveću želju. Najbolje godine ste posvetili istraživanju tajne Rima, učeći dan i noć, žrtvujući sve što ste imali, ali niste došli do željenog otkrića. Mi ćemo vam pružiti tehničku i finansijsku podršku potrebnu za uspeh, za ostvarenje vašeg životnog sna. Ne možete odbiti da živite, ko to odbije, umreće.

– Da – promrmlja Lazari.

Pukovnik ustade i nemarnim pokretom prebaci kaput preko ramena. – Videćemo se ponovo, *asistente*.

– Potražiću taj falerno, obećavam – odvrati Lazari podsmešljivim tonom.

– Prizvaćete moj ponovni dolazak, uveravam vas.

Lazari zavuče ruke u džepove i slegnu ramenima.

– Kako da ne, ali u međuvremenu, udovoljite mojoj znatiželji, Pukovniče. Pod uslovom da sve ovo nije neka šala, da li ste zaista mislili da ćete me ubediti tom pričicom o mom životnom snu?

– Jesam.

– Ne čini vam se da to nije baš dovoljno?

– Kad malo bolje razmislim, rekao bih da ste možda u pravu – priznade Pukovnik, a pogled mu odjednom zablista, kao da je video plen koji upada u zamku. Zatim dodade, pomalo neodređeno: – Mislim da ćemo se poslužiti nečim... kako to da kažem... što će vaš san učiniti uverljivijim.

2.

Lazari zatvori enoteku u devet i dok je okretao ključ u bravi, osmehnu se pri pomisli na onog čudnog čoveka i na njegove balje-zgarije. Osvrnu se unaokolo s osećajem olakšanja.

Uživao je u kraju radnog dana, kad mu večer ispunjavaju samo prijatne sitnice kao što je povratak kući, spremanje večere, a onda, što da ne, i čaša dobrog vina.

Na kraju krajeva, Pukovnik mu je doneo sreću. Čim je on otišao, ušli su jedan čovek i jedna žena u elegantnoj ali staromodnoj odeći i stukli bocu verdikija, potom su svratila i dva zidara koje je častio s dve boce domaćeg piva, kako bi se iskupio za to što nema točeno. Zatim su njih dvojica naručila još po tri boce i napokon otišla u pansion u kojem su živeli.

Uskočio je u sedlo svoje crvene „olme“ i odvezao se do kanala da proveriti nivo vode: umirio se kad je video da uprkos jakim kišama koje su padale tih dana još nema opasnosti od izlivanja. Onda se zaputio ka plaži. U mraku žučkastom od uličnih svetiljki valjalo se more: talasi bi načas blesnuli pre nego što bi se rasprskavajući se obrušili na nevidljivu liniju koja ih je delila od kopna. Nebo se valjalo ka gradu. Veče je nagoveštavalo smak sveta.

Dišući punim plućima, s peskom i slanim vazduhom na usnama, vozio je bicikl opustelim ulicama i usput razmišljao koliko bi mu prijatniji bio život da nije izgubio silne godine jureći za svojim snom.

Godine se ne smeju traćiti, valja ih ulagati, rekao bi njegov profesor predmeta Tumačenje drevnih izvora, čovek koji je sedamdesetih dobio metak u stopalo i ko zna kako je završio. Eto šta je muka stare-

nja. Čovek se više ne pita šta je s ljudima koje je svojevremeno upoznao, nego kako su završili.

Od pre nekoliko meseci živeo je u unajmljenom stanu u Ulici Marina, na kilometar od ušća Rubikona. Gazdarica se začudila što unajmljuje stan na godinu dana, umesto na jedan mesec ili na nekoliko meseci, kao što je to bio običaj u tom mestu. On joj je objasnio da nije došao na odmor, da više ne želi da živi daleko od mora a da na svoje more ne može da se vrati. Onda se, kao neko ko želi da ukloni mrlju ali je na kraju samo poveća, izvinio zbog tog zagonetnog odgovora. Ali ona je shvatila. Shvatila je da je Lazari jedan od onih koji iznenada odluče da stave tačku na svoj život i da okrenu list.

Izguljena kapija male jednospratnice bila je uglavljena između radnje za iznajmljivanje bicikala i pekare iznad koje je stajao znak u obliku sunca u užarenoj tepsiji. Ta dva lokala trebalo je da se otvore narednog meseca. Godina je u tom mestu počinjala za Uskrs a završavala se najkasnije za Božić. Čim je ušao, neko ga je preduhitrio upalivši svetlo u hodniku. Ostavio je bicikl u ulazu i zaputio se uza stepenice gledajući uvis.

– Lazari, jesi li to ti? – čulo se odozgo.

Prepoznao je glas. – Jesam, gospođo Fatori.

– Hvala nebesima. Popodne je dolazio neki čovek.

Lazari je pretrčao dva poslednja niza stepenica. – Da nije bio stariji i elegantan?

– Nije, ovaj je bio mlad – odvrati žena. Malo niža od njega i krupne građe, izgledala je kao da bi bez teškoća mogla da ga podigne. – Visok i krupan. Ima bradu, tamne naočare i kapu s viziorom, onu kakvu nosi dečurlija.

– Kačket?

– Kačket? Ne znam, može biti. Ja sam izašla na terasu i pitala ga šta hoće. „Ništa, gospođo Fatori“, odgovorio mi je, „samo sam hteo da se izvinim zbog uznemiravanja.“ Zapitala sam se otkud zna moje ime,